

Izhaja
10. in 25. dne
vsakega meseca.

Stoji za
celo leto 3 gld. —
pol leta 1 „ 60
četrt „ — „ 80
(Posamezne štev.
15 kr.)

Oznanila,
ikrat natisnena,
od vrste 15 kr.

Naročnina, oznanila in
reklamacije
pošiljajo se
upravnštvu.

Odprte rekla-
macije so
proste.

POPOTNIK.

Časopis za učitelje in prijatelje šole.

Glasilo

„Zaveze slovenskih učiteljskih društev v Ljubljani.“

Izdajatelj in urednik:

M. J. Nerat, nadučitelj.

Uredništvo in
upravnštvu:
Reisersstrasse 8.

Spisli in dopisi
pošiljajo se
uredništvu.

Pismom, ki zah-
tevajo odgovor,
naj se pridejo
primerna poštna
znamka.

Na anonimne do-
pise se ne oziramo.

Nefrankovana pisma
se ne sprejemajo.

Rokopisi
in na
svoje poslane knjige
se ne vračajo.

Nekaj o pravorečju našega jezika s posebnim ozirom na ljudskošolske potrebe.

(Iz Primorja.)

Večkrat se je vže poudarjalo, koliko težavnije položnje ima ljudski učitelj slovenski v primeru z nemškim tovarišem. Vže za časa svojega šolanja se mora boriti z učenjem dveh, da, kakošenkrat celó treh jezikov. Koliko časa mu ne odteguje dvojezičen pouk in kakó občutljivo ga ne zavira v temeljitejem poznavanju jezika materinega. Dokazov za to navajati bi bilo odveč, saj občutimo sami to tembolj, čim manj prilike smo imeli na učiteljsišču ukvarjati se s slovenščino. Temu zadržku za časa šolanja je nalična osama naša nasproti našim profesorjem — po našem izšolanju.*) Tudi na to osojno stran naših razmer se je kazalo javno s prstom. — Koliko na boljem so tudi v tem pogledu naši nemški tovariši! Da bi ne bilo greh, morali bi je zavidati. Kedó ne vé, koliko prijetneje je čitati nego pisati? To prijetnost vživa nemški ljudski učitelj. On čita, nemški profesor mu piše. S tem ne bodi rečeno, da je nemško pedagogiško slovstvo spisal le nemški profesor. To ne, a spisal je je velik del. In naše slovensko — to malo, kar ga imamo? — Bog pomagaj! Krpati moramo skoro zgola sami, kakor vemo in znamo. Znamo? Kdó mi daje pravico govoriti tu v prvej osebi? In kdó — lahko rečem — pet in devetdesetim odstotkom slov. učiteljstva? Bodimo pravični! Pičlo, prepíčlo številce jih je, ki nam pišejo. In mi beremo. Beremo? O da bi vsāj brali! Pa pustimo te lamen-tacije! A pozabiti jih ne smemo! Dobro si zapomnimo, kar nam očita uvodni članek v „Slov. Narodu“ z dne 10. avgusta m. l., govoreč o vrlih piscih „Pedagogiškega letnika!“ Slava jim!

Po tem uvodu, ki je le nekaj odsiv naših nelagodnosti, naj preidem k stvari! Ker sloni torej naša pedagogiška literatura malone izključljivo na plečih ljudskega učitelja, pripeti se mu prav lahko, da se, zvršujoč ta težaven posel, dotakne tū pa tam vprašanja, katero bi sicer še tudi zmogel, a katero zahteva preveč pripravljanja in časa, nego je učitelju na razpolaganje. Táko vprašanje je n. pr. to, koje je na čeln temu spisu, ali tudi 'ono, katero je obravnaval uvodni članek v 15. listu lanskega „Učit. Tovariša“. Marljivi pisec onega članka se je dotaknil namreč najprepornije točke našega pravorečja: izgovarjanja soglasnika l na koncu besed in v sredi pred soglasniki. Gotovo je storil to cenjeni g. tovariš zaradi eminentne važnosti tega vprašanja, katero javlja jedino v našej ortoepiji osobito v novejšem času táko moč, da je razcepilo inteli-

*) V novejšem času so se — hvala Bogu — ti naši odnošaji vsāj nekaj na bolje obrnili. Pisec.

géneijo slovensko v dva mogočna tabora. Težko bi bilo določiti, v katerem je večina; sicer pa bi bila taka določitev stranske veljave. Važnejše je pač vedeti, katera stranka ima več tehtnejših dokaznih razlogov za svojo trditev.

Zanimanje za pravorečje jezika našega se je začelo v novejšem času širiti čez meje jezikoslovnih studij v širje kroge razumništva našega. Največ je k temu pripomogel znani naš jezikoslovec, velečastiti P. Stanislav Škrabec (sedaj na Kostanjevici pri Gorici). Vžé l. 1870. je objavil v programu novomeškega gimnazija spis „O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi“. Ta spis ni ostal brez odmeva v naših jezikoslovnih krogih, a zdel se je gospodu P. premalo razširjen v svetu slovenskem, in zato je začel deset let pozneje zopet obravnavati isti predmet in sicer takrat na platnicah „Cvetja z vertov sv. Frančiška“, izhajajočega še dan danes v Gorici pod njegovim uredništvom. Pod naslovom „O naglasnih in drugih diakritičnih znamenjih v znanstveni pisavi naše slovenščine“ je pisal ta gospod (v l. letniku, v 9. in nastopnih dveh zvezkih) najprej ob izreki glasnika l. „Ta soglasnik se izgovarja, ako ni v stari slovenščini z $\sim$ zaznamenan, to je, topljen, dandanašnji pred ohranjenim, kaker pred izgubljenim nedoločnim glasnikom (stsl. jeri in jeri) ko u ali angleški w. Po tem pravilu govorimo n. pr.: **stou'c, tk'awc, sta'w, živ'aw**; vendar pišemo: stolec, tkalec, stal, žival. In ta pisava ima kaker etimologično, tako tudi zgodovinsko pravico; naj se torej ohrani! Ali seveda zato ne smemo prezirati sedanje izreke. Že Dobrovský je želel, da naj bi se l v dotičnih primerih kako zaznamenal; prim. Jagić, Archiv für slov. Philologie IV. str. 669. Jaz sem v gori (v novomeškem programu) omenjeni razpravi nasvetoval t, znamenje, ki bi bilo zgodovinsko opravičeno in bi fonetični natančnosti ravno tako vstrezalo, kaker oziru na vzajemnost slavensko.....“ Nadalje trdi g. P., opirajoč se na dokaze v omenjeni razpravi, „da se v 16. stoletju na Kranjskem l v dotičnih primerih še ni izgovarjal za w ali u, temuč tako, kaker se v poljščini črka t še dandanašnji. Trubar veli «ta l časi debelu po bezjašku izreči» — in za njim Bohorič..... Do srede 17. stoletja so Kranjci in (znabiti razen Korošceev) vsi naši drugi Slovenci govorili z debelim, poljskim t: **k'at, v'at, v'it. wve't, v'ork**; od tedaj na dalje se govori za t po nekaterih vshodnih krajih o ali a, po veliki večini pa u ali w: **k'aw, v'aw, v'iw, wve'w, v'ouk** (ali v'uk) — in to po domačem glasoslovnem razvitku..... Da se izgovarja še dan danes po nekaterih krajih óni debeli t kot l (n. pr. v primorski hrvaščini, hrvaški kajkavščini, rezijanščini, v štajerskem narečju Slov. gorie in mej Belokranjci), pripisuje pisatelj ptujemu vplivu ter imenuje to barbarizem — „kaker nam jasno priča zgodovina češkega jezika, kjer se je ta izreka najbolj razširila in vkoreninila. Začela se je po nemškem vplivu v Pragi in drugih mestih blizu proti koncu 14. stoletja, ob Husovem času. Hus, zaveden Slaven kaker je bil, se je silno jezil nad takim govorjenjem; on piše: „da bi vredni bili tepenja, kateri pravijo **tobolka** (z nemškim l) namesti **toboika, liko** namesti **liko'**..... Da je ta sprememba (t v u ali w) v resnici domačega, slavenskega izvirka, to nam priča razen serbščine, ki ima za naš w (= t): o, za naš ou (= o t) pa u, zlasti mala in bela ruščina, kjer s t pred soglasniki in na koncu ravno tako spreminja kaker pri nas..... Tudi Slovaki govoré: **šjeu, jedou, piu, pokloniu** itd. Ta izreka tudi ni nelepoglasna; saj velja mala ruščina poleg serbščine za najlepši slavenski jezik. — Zakaj bi se je torej sramovali, zakaj bi jo izrivali iz šol in izobraženih krogov?..... Ljudski učitelji terdijo, da se bodo otroci na ta način (z izgovarjanjem t = l) bolje navadili pravopisa. Človek ne ve, ali bi se smejal, ali bi se jezil..... Sicer sem jaz seveda te misli, da človek, ki, potem ko je dostal ljudske šole, ne skerbi, da bi se sam dalje učil in izobraževal, ne bo pisal pravilno nobenega knjižnega jezika, niti našega, niti drugega, naj se je učil v šoli tako ali

tako; ali kaj bi rekli n. pr. Francozi, ko bi jim svetoval kak ljudski učitelj, naj izgovarjajo **Bordeaux: Bordeawks**, ne **Bordô**, da ne bodo imeli tolikanj preglavice s pravopisom on in vbogi otroci? kaj bi rekli Angleži, ko bi jim svetoval, naj izgovarjajo vse, kaker je pisano: **Leicester** ne **Lester**, **Southmark** ne **Södrik** itd.? Drugi razlog, ki se navaja za nemško izreko čerke **l** je ta, da nas tako lažje umejo drugi Slaveni. — Prazna fantazija! Naj izgovarjamo **l** ali **w**, ako se naše slovenščine niso posebej učili, nas drugi Slaveni po večem ne bodo razumeli. Tudi posamezne besede bodo v nemškem izgovoru le majhnemu delu Slavenov nekaj bolj umevne; večini, Rusom in Poljakom, ne bomo z **l** nič bolj vstregli, kaker z **w**, ker je njihov **l** ravno v sredi mej tema glasoma. Malorusi, Belorusi, mnogi Slovaki pa bodo lažje umeli besede v naši navadni izreki, tudi njim, kaker smo videli, domači. Seveda mi ne zagovarjamo te izreke zavoljo Rusov in Slovakov, temuč edino le sè stališča naše slovenščine Tretji razlog za nemško izreko našega **l** je naposled menda ta, ker se mladi gospôdi naša domača prekmetska zdi; tako vsaj si razlaga to izrekovanje Baudouin de Courtenay, dobro znan ruski učenjak, ki piše: „Saj se celo nekteri vneti Slovanje mej Slovenci sramujejo svojega domačega slovenskega jezika, čislajo ga za „gmajn špraho“, ter če le znajo malo, naprimer, po hrvatsko, rabijo v razgovorih hrvatski jezik. Če ga pa znajo premalo zato, da bi ga mogli slobodno rabiti, vsaj mešajo v svojo slovenščino mnoge hrvatske in drugi inoslovanske besede, izraze in forme. Drugi pa, če ne delajo ne enega ne drugega, vsaj predelavajo po svoje slovenski jezik ter si sestavljajo svoj čisto osebni jezik. To se poteguje mej drugim na te gospode, ki govorijo preveč „pravilno“, izrekaje vse, „kakor je napisano“, naprimer **l** na konci besedi (rekel, delal, kozel itd.), namesti, kar ima navadna slovenščina, **u** (reku, delau, kozu itd.)“ — Naj si dajo dopovedati torej gospodje, ki ljubijo naš materini jezik, zlasti učitelji po ljudskih in drugih šolah; naj nam ne barbarizirajo slovenščine!“

Tako P. Škrabec. Ta citat vtegne biti preobširen, a bil je nameri teh vrstic potreben, tembolj, ker se naša šolska lista — vsaj kar je meni znano — s tem predmetom nista še bavila. Nekaj malega je pisal o tem „Učit. Tovariš“, vendar pa v nasprotnem zmislu in neopiraje svoje trditve na znanstvene razloge. Z ozirom na to in zaradi važnosti tega pravorečnega vprašanja za ljudsko šolo je bilo želeto, da se tudi „Popotnik-ovi“ čitatelji bolje seznanijo z nazeri gospoda P. Škrabca. Njegovi razlogi so — na-me vsaj — — tolikanj vplivali, da sem postal iz polu — l-ovca popoln w-ovec. In ako bi bili gg. tovariši iz sežansko-koprškega okraja to razpravo čitali, predno so zborovali v Sežani (ako se še prav spominjam: spomladi l. 1881.), ne vem, ali bi bili z $\frac{2}{3}$ večine sklenili, da se ima v šolah **l** izgovarjati vselej kot **l**. Kakošna je bila debata, ki jih je dovedla do tega sklepa, ne vem več, spominjam se še toliko, da je gospod, ki je óni sklep nasvetoval, naštel več slovnice, ki bi bile imele dokazati, kar je hotel — pa ne ón, ampak — neki bivši glavni učitelj koprski, ki mu je stal za hrbtom, in kateri je vse óno debatovanje in sklepanje insceniral. Ni se čuditi torej, da dobivamo še dan danes s koprškega vzobraževališča in nekega drugega učiteljišča, kamor se je dotični gospod preselil, najhujše l-ovce in l-ovke. Hvala Bogu, da niso, in tudi takrat niso bili, vsi učitelji na Primorskem za to novotarijo. „Šola“, bivše glasilo goriških učiteljev, je prinesla istega leta ob istem predmetu naslednje opazke. „Iz koprškega učiteljskega zavoda izhajajoči mladi učitelji izgovarjajo **l** vedno kot **l**. Tega ravnanja ne moremo po nikakém podpirati. Ne moremo sicer tukaj preiskavati, katera izreka — da je pravilnejša in torej bolj opravičena. Samo dognati moramo, katera da je za šolo zdaj najboljša. Vsak jezik se ima iz sebe razviti, poganjati mora iz svojih korenin, in še to, kar si vsled neodpravljljive potrebe izposodi, mora imeti domače lice. Vemo, da ne spada to v šolo; to pa vemo, da

ima šola v takih obzirih si izbirati in izbrati za svojo rabo, kar je navada večini in bolj zmernim ljudem. Katera izreka pa je zdaj za šolo najboljša? Gotovo ona, ki je bolj razširjena, bolj splošna. Najbolje je namreč to, kar je splošno, kar velja povsod. Kar se tiče onega 1, bolj splošna je ona izreka, ki jo izgovarja absolutna večina slovenskega ljudstva, in ki jo bolj zmerni učenjaki in še celo mej njimi oni izgovarjajo, ki iz političnih namenov približevajo slovenščino hrvatskemu jeziku. Kakor smo višje gori dokazali, da se ima v šoli gojiti književni jezik, ravno tako odločno odsvetujemo izreko 1 na omenjeni način. Temu odsvetu bi ostalo v nekem nasprotju sledeče, a le na videz: 1. Da mladina lože bere, — 2. Da se tako izrekava na skrajnej meji slovenskega sveta. — Gledé na prvo točko se dá na primeren način in po pridnih vajah odstraniti vsaka težkoba in ovira. Druga izgine takoj, ako pomislimo, da je osamljena. Mi smo strogo za to, da se 1 izgovarja na koncu besed (razen v dotičnih genitivih), v njih pa pred soglasnikom kot u; ker večji je nedostatek, ako se 1 kot l izgovarja, od onega, da se mora mladina — kjer se 1 izreka kot neka izjema — k temu s posebnim trudom napeljevati. Večji je prvi nedostatek zato, ker se ne vjema z ljudskim izgovarjanjem; mladino in stariše moti; manjši je drugi, ker v to svrhu res ni posebnega truda treba, če pomislimo, da se naslanja na občno in subjektivno navado“.

(Konec sledi.)

O vprašanju pri pouku.

(Frančišek Vrečko.)

(Dalje.)

[Kot pravilo pa mora vsikdar veljati, da je vprašanje po vsebini in obliki doumno večini učencev.] Vsa druga svojstva vprašanja, koja se še tu pa tam navajajo, so v teh 4 omenjenih zadržana.

Načini vprašanja.

Po svoji obliki se lahko delé vprašanja:

a) V afirmativna in negativna, t. j. v taka, koja tirjajo samo določevanje kakovosti kakšne razsodnosti z „da“ ali „ne“. Zato se zovejo tudi razločevalna ali kakovostna vprašanja.

A taka vprašanja niso, da bi posebno mišljenje probujala ali jezično naobrazovala torej se morajo v šoli kolikor največ opuščati posebno tam, kjer je treba iz prejšnjega pouka izvajati kako glavno misel.

b) V disjunktivna ali razdruževalna, v kojih je za dopolnjevanje razsodnosti več pojmov danih, izmed katerih naj bi vprašani pravega izvolil; zatorej ja lahko tudi volilna vprašanja zovemo.

N. pr. Je-li luna stalnica ali planet?

c) V dopolnilna vprašanja, v kojih se z vprašalno besedico dopolnilo razsodnosti s kakim glavnim ali stranskim določilom zahteva.

Takšno dopolnilo se da s kakoršnimkoli stavkovim členom izraziti. N. pr. kdo je dal 10 zapovedi? Komu jih je dal? Kje jih je dal? i. š. v. Imenitnejša nego ona razločevalna in razdruževalna so gotovo dopolnilna vprašanja.

Izmej teh zadnjih pa so najimenitnejša in najtežavnejša:

d) vprašanja po definiciji ali opredeljevalna, pri kojih se ali po subjektu ali po predikatu opredeljne razsodnosti povprašuje.

e) N. pr. kaj je pravokot?

Pravokot je od 4 ravnih črt omejena ravna ploskev, ki ima po dve nasprotni črti jednaki in vstritni in pa štiri prave kote.

Taka opredeljena vprašanja se ne dajo rabiti na prvih stopnjah šolskega pouka; na višji stopnji le tedaj, če obsega zaključek ali sklep celo vrsto „razvijalnih vprašanj“, po kojih so se bistveni znaki primerneга pojma vže dosta jasno in doumno pridobili.

O postopanju učitelja pri vprašanju ter o odgovorih učencev.

S poučnim vprašanjem se namerava, izvestne predočbe, pojme in misli v učencu probuditi.

Pojem ali misel, kojo hočemo v duši učenčevi vzbuditi, imenujemo smoter mišljenja. A takov smoter mišljenja se le zamore pridobiti, če učitelj pri izvestnih osnutkih v učenčevi duši začenja.

Ti osnutki tvorijo činitelje, iz kojih se po vestni probuji od strani učitelja vzbudi v učencu kot učinek zaželeni pojem ali zasledovana misel.

Te vže pričujoče osnutke ali činitelje pa imenujemo izvodni vir mišljenja.

Ako torej učitelj hoče pri učencu smoter mišljenja doseči, mora

1. pri izvodnem miselnem viru učenčevem pričeti;
2. to vsebino mora v posamne misli razvozljati in jih tako vrediti, da jedna drugo pripravlja ter korakoma k smotru mišljenja vodi;

3. mora vse te misli v vprašanja staviti ter je učencu do zavednosti dovesti.

Tako bodo nastale redne vprašalne vrste. Pri teh pa gre pomniti:

1. da nobena posamna misel, ki k celi zvezi mišljenja spada, ne izostane;
2. da učitelj posamne misli učencu v takem redu do zavesti dovaja, ker jedna drugo podpira.

Zunanjno — bi rekli — pa mora učitelj pri vprašanju gledati:

1. da vprašanje vsem učencem stavi ter še le potem onega imenuje, ki naj odgovori;
2. da vpraša učenca, koji bode na dano vprašanje najbrže tudi odgovoriti znal;
3. ponavljalna vprašanja se stavijo slabejšim, razvijalna pa brihtnejšim učencem;
4. sčasoma — če mogoče — se naj vsi učenci vprašajo, a ne tako, da bi učenec vže naprej vedel, kedaj pride on na vrsto.

Poučno vprašanje zahteva vsakokrat tudi odgovora. Ker je vprašanje v logičnem obziru nepopoln stavek, ki zahteva, da ga vprašani popolni, torej je odgovor v logičnem obziru tisti stavek, ki zapopada po vprašanju zahtevano dopolnilo. Da-si je v navadnem govoru odgovor dostikrat jedna sama beseda, vendar zastopa celi stavek, čegar členi se zato izpuščajo, da govornica gladkeje teče. Da šola ne samo logično, ampak tudi slovniško popoln odgovor zahteva, temu je vzrok prizadetje, da bi se učenec v govoru vadil in učitelj prepričal o shvatanju učenčevem.

Ako bi bili ti oziri odveč, tedaj bi tu pa tam tudi sama „beseda“ svojo veljavo imela. Oziroma na odgovore učencev mora si predočiti učitelj sledeče slučaje:

1. Učenec ne odgovori. Tedaj mora učitelj najprej vzrok poiskati, zakaj ni učenec odgovoril. Bojazljivost in slaboumnost naj skuša odstraniti z rahlo besedo in neumorno potrpežljivostjo, razmišljenost pa s strogo resnostjo. — Ako pa najde, da je on sam kriv, ker ni učenec odgovoril, tedaj naj svoje vprašanje boljše stavi. Na vsak način pa naj stori vmesna vprašanja, koja učenca dovedejo do miselnega smotra. Če učenčevo shvatanje popolnoma odreče, ali če hoče učitelj tekmovanje vzbuditi, ali pa razmišljenece osramotiti, le tedaj naj vpraša drugega učenca.

2. Učenec ne odgovori prav. V tem slučaju si je treba nepravilnost odgovora natančneje ogledati. V logičnem oziru vtegne biti odgovor brezsmiseln in neskladen; vpra-

šanje se torej ni dopolnilo. Dostokrat pa je odgovor deloma prav, na pol resničen: to pri preobširnih, nedoločnih odgovorih, pri kojih dopolnilni pojem več obsega, nego se je tirjalo; ali pa pri pretesnih odgovorih, pri kojih dopolnilni pojem manj obsega, kakor je vprašanje zahtevalo. Obojekrat se mora učenec s pravo pedagogično premišljenostjo do primernega, edino pravega pojma dovesti. Ako je pa odgovor jezično nepravilen, se mora tudi primerno popraviti. A vendar ni umestno, se pri takih poboljšavah dolgo muditi, ker se lahko mej tem to pozabi, kar se je vprašalo. S takimi predolgimi popravki le v slovniško uro!

3. Učenec odgovori prav. Učitelj naj torej dalje poučuje, a le tedaj, če je prepričan, da je odgovor resničen, posledek samolastne preudarnosti učenčeve. Ako je pa učenec odgovor morda uganil ali ga od drugih slišal, je umestno, isto vprašanje z drugimi besedami ponoviti, ali ga pa v več vprašanj razdeliti. Tudi je dobro po vzroku vprašati, zakaj tako in ne drugače, ali pa zahtevati, naj odgovor z vzgledi pojasni.

Lehko se pripeti, da nas je učenec s svojim nagovorom osupnil, da nam je toliko in tako modro povedal, česar bi se ne bili nadejali ter ga še celo toliko vprašali nismo. Tudi v tem slučaju je treba si razjasniti, je-li učenec s svojim lastnim mišljenjem se vspel do tega posledka ali ne. Zaradi drugih učencev se samo zahtevano iz odgovora posname, kar je odveč naj pa še le sedaj drugi učenci poiščejo s pomočjo učitelja. Pri vseh odgovorih se naj dela na to, da bodo učenci razločno in glasno odgovarjali, ker potem ni treba odgovorov ponavljati; a tudi vsebina poučne tvarine se bolje ukorenini. Le v tem smislu se naj skupno odgovarja, a nikakor se naj ne dovoli, da bi se sploh skupno odgovarjalo. — Omeniti bi še bilo neke napake, — ki je pa že večinoma ranjka, — namreč te, ako učitelj v odgovoru obtičečemu učencu s posameznimi zlogi ali besedami dalje pomaga, kar je jako smešno in za pouk zelo nečastno, ker tako pomaganje podpira učenčevo lenobo. Tudi je slaba navada, ki trati čas, če učitelj odgovore ponavlja in vsak pravi odgovor posebe pohvali.

H koncu teh črtic bodi razum navedenega še splošno omenjeno, da treba učitelju, ako hoče dobro in pravilno poučno vprašati:

1. da se vestno na pouk pripravlja i. s. v vsakem predmetu, da mu je jasna in dobro znana tvarina, o katerej hoče vprašati;
2. da po šoli svoje vspehe motri in si sčasom zadobi spretnost naglo zapaziti, so ga li učenci umeli, kar je vprašal, in so-li sami umeli, kar so odgovarjali;
3. da postane tako spreten, brez dolgega pomišljanja priležno povpraševati,
4. da z učenci tako ravna, da jih mine bojzljivost, a po moči tudi slaboumnost.

O lepoznanstvu.

Piše Ivan Klemenčič.

(Konec.)

4. Kako se lepoznanški utvori v notranjem proizvajajo in vnanje izrazujejo in vpodabljaajo.

Lepoznansko delovanje je notranji razvoj brez ozira na vnanje vpodabljanje, katero temu le kot utvori domišljije ali izvirni umetniški izdelki, utegne nasledovati, zaradi tega, da se to, kar se v notranjem proizvaja, ustanovi in vnanje določi. Ta notranji razvoj je dušen izdelek, se tedaj ne razodeva očito, pa se vendar vrši po posebnih pravilih. Kdor hoče biti v kaki stroki lepoznanstva plodovit, mora mnogo reči zapopasti in si jih

duševno prisvojiti, več, ko navadni ljudje, da zamore ustvarjati izdelke, ki se od že znanih v kakem oziru ločijo in se na kak poseben način odlikujejo. Imeti mora v sebi dovolj lepoznankega razpoloženja, da zamore tvarino, katero si prisvoji, oživiti in oduševiti. Posamezni utvori se po enakosti združijo v ločene skupine, kot združene lepoznanke misli.

Kdor hoče biti na lepoznanem polju plodovit, mora si prisvojiti mnogo odmišljenih vednosti in iz tega bogatega zaklada zajemati in napravljati utvore domišljije.

Okus se ozira bolj na obliko, ko na vsebino. Kar je lepoznanstvo, mora dopasti domišljiji, ne pa razumu; tedaj se ozira bolj na način obdelovanja, ko na tvarino samo na sebi. Tu se ne gleda toliko, kaj da so reči, ampak, kako da čutom ugajajo; ne gleda se toliko na popolnost in istinitost posameznih delov, ko na lepoto skupnega vtisa. Obseg mora se podvreči obliki; zato se s tem znanja in vednosti ne pospešujejo, ampak zabava se le domišljija.

Iz tega je razvidno, da ni dobro, okus na stroške razumnosti prehitro in čezmerno izobraževati. Ko si kdo nabere dovolj vednosti in znanja, ko se umnost zadosti zbistri, potem naj se še le izobrazuje okus. Okus se ozira na to, kako se kaka stvar obdeluje, na obliko, ne pa na predmet sam na sebi; na stvarnost se ne gleda, ampak na oblike in prikaze. Za mladega človeka je tedaj boljše, da se posveti najprej vedam ter se bogati z raznovrstnim znanjem, nego sree odpre ljubkosti in milini, ker se drugače nagne preveč k površnosti. Vednosti brez oblike so sicer mrtve, oblika bez vednosti je pa tudi le prazna posoda; če se znaš še tako lepo izraziti, pa izraziti nimaš ničesar, tedaj nimaš ničesar. Zato se nahaja pogosto največja plitvost pri ljudeh, ki radi kažejo najpopolnejšo vnanost. Lepoznanska izobraženost se kaže le tam, kjer določuje okus oblike, razum pa vsebino. Vednosti zahtevajo resnega dela in truda, kaj je lepo, to pa se zapopade sè samim opazovanjem; samo opazovanje pa razumu ničesar ne pridobi. Kdor hoče biti lepoznanstvo plodovit, mora si prisvojiti bogatih zakladov znanja in vednosti; skrbeti mora najprej za bogato vsebino, tej še le dati primerno obliko in delati utvore domišljije, ki imajo namen, zabavati in kratkočasiti.

Navedene lastnosti značijo pravega umetnika, nasprotno pa tudi marsikoga zvabijo na nevarno pot, poskusiti se v proizvajanju lepoznanstvih izdelkov. Pa, če ne pomisli, da se zamore prava lepota zajemati le iz vsestranske skušnje in globokega znanja, prepriča se kmalu, kako ga je preslepila razdražena domišljija, da so njegovi utvori le meglene podobe razburjene domišljije, da so brez trdne podlage. Kdor hoče biti pravi umetnik, mora si prisvojiti temeljitih vednosti, mora se učiti spoznavati človeštvo v svojem lastnem sreću. Dober okus mu kaže pot, katere najbolj živa domišljija ne sme zapustiti, zdrav razum mu določi meje, iz katerih se navdušenost ne sme vzdigniti, prava umetniška nadarjenost pa ga spodbuja k vstrajnosti. Vstrajnost in trdna volja vsikdar značite pravega umetnika, med tem ko si domišljujoči misli, da je obrazovanje ravno tako igrača, kakor opazovanje in užitek.

Kdor se torej hoče v kaki stroki lepoznanstva odlikovati, mora mnogo vsestranskih tvarin v sebi predelati, da se izobrazí v njem mnogovrstno razpoloženje, ker se tako zamore v različne položaje premestiti in jih lepoznanstvo obdelovati. Različne položaje v človeškem življenju, človeške značaje in celo naravo mora znati oživiti sè svojimi notranjimi mislimi in nazeri. Ako se s tem bogatim notranjim življenjem združi še umetniška ročnost, potem se razpoloženje prosto izliva v umotvore in v pesmih, podobah, kipih itd. očitno razodeva.

Tedaj le to, kar kdo v sebi nosi, zamore tudi lepoznanstvo izdelovati. Zdaj se lahko umé, zakaj ima vsak umetnik na svojih izdelkih nekaj posebnega, le njemu lastnega, kar njegove proizvode znači in od drugih loči. Celo jedno in isto tvarino dva umetnika ne

izdelata jednako, vsak ji vdihne svoj, njemu lasten znak. Bolj ko je duh prejemljiv, bolj dobijo izdelki znak lepega, bolj ko je krepak, bolj jim vdihne znak vzvišenega.

Kakor se lepoznavski proizvodi posameznih oseb med seboj ločijo, tako izražajo tudi umetniški izdelki posameznih narodov naroda lastno mišljenje in življenje v obče. Tudi doba v kateri so nastali, in stopinja splošne izomike, na kateri se je tedaj narod nahajal, izrazuje se na umetniških izdelkih tedanjega časa. Dokler je narod še bolj v prirodnem stanu, da ima v sebi še bolj neoslabljeno naravno moč, tako dolgo ima tudi naravne, nepokvarjene, prostodušne, otročje nazore; zato so pesniški izdelki iz tega časa naravni, priprosti, pa jedrnat in krepki; stavbe, kipi iz teh časov pa se odlikujejo po svoji veličastnosti in ogromnosti. Ko pa se narod nauči naravo, ljudi in njih značaje, različne položaje v življenju bolj na tanko spoznavati in razumevati torej vsestransko se izobraževati, potem zadobijo tudi umetniški izdelki celega naroda temu primeren značaj. Tedaj z notranjim razvojem in napredovanjem posameznih oseb, kakor celih narodov, zadobijo umetniški izdelki tudi drugačen znak.

Da v posameznih umetniških izdelkih veje jednoten duh, napravlja to, ker se dušni utvori glede enakosti združijo v skupine, v katerih se kažejo jednake misli in ideje, katere tudi izdelkom dajejo jednoten znak. Predmeti, delajoči jednako razpoloženje, utegnejo biti jako različni, njih število je lahko veliko, in kolikor več jih je, kolikor različnejši so, tem težje se posamezni osvestijo; glavna reč je le, da veje v njih jednotno razpoloženje; zato ravno vršijo se lepoznavska proizvodstva skoro v nezavesti. Kolikor manj se osvesti vsebina utvorov, napravljajočih jednako razpoloženje, kolikor bolj pa iz vseh vejejo jednake misli, toliko boljše je umetniško proizvodstvo. Če v umetniku skupno jednako razpoloženje postane vladajoče, potem zadobijo lepoznavski utvori, iz njega izvirajoči, večjo jasnost in določenost in njih vnanje vpodabljanje z glasi, besedami, barvami zamore nasledovati.

Pa, če tudi lepoznavsko delovanje napravljajo povodi, kateri se imajo v naravi lepoznavstva samega na sebi iskati, se mora pa to tudi dopustiti, da lepoznavsko obrazovanje podpirajo tudi že dogotovljeni vzorni izdelki, razprave, pravila itd. Taki lepoznavski vzori in pravila proizvajanje olajšujejo in dajejo umotvorom večjo jasnost in obrazovnost. Taka pravila pa lepoznavsko stvarjenje le olajšujejo in podpirajo; kdor pa ne nosi zakladov za lepoznavske proizvode sam v sebi, ta se jih iz vzorov, knjig in pravil tudi naučiti ne more. Če bi se umetnik preveč ravnal po vzorih in pravilih, bi ga to pri svojem delovanju motilo in oviralo, domišljija bi ne imela prostega vzleta. Iz tega sledi, da se lepoznavsko proizvajanje vrši sicer po določenih pravilih, a zavoľjo tega se vendar ne da prisiliti, pa tudi ne odgnati, pride in mine. Ker je lepoznavsko delovanje duševno, zato tudi ne pozna nikakega pritiska. Če umetnik vnanje ovire zamore premagati, potem ima domišljija prost vzlet, naj si bodo druge okoliščine, kakoršne hočejo.

Kar je lepo, je že samo na sebi popolno in dovršeno, zadostuje že samo po sebi; vendar je že v naravi lepoznavstva, da se občuti tudi vnanje vpodabljanje. Lepoznavski občuti obstojijo v razpoloženju, razpoloženje pa pride in zopet mine; lepoznavski proizvodi so obširni in mnogolični, zgubijo s časom prvotno živahnost; zato jim umetnik skuša dati stalno obliko s tem, da jih v prvotni živahnosti stalno vpodobi. Zato v pesniku leži nagnenje, da svoje občute napiše, skladatelj jih uglesi, slikar naslika itd. A prej ko umetnik začne svoje očute vnanje vpodabljati, mora notranja presnova že biti gotova; predmet mora v domišljiji biti živo izražen in popolnoma dovršen. Ko bi slikar začel svoj umotvor s slikanjem, podoba bi mu ne stala že dovršena pred očmi, ampak bi oblike še le iskal, ne napravil bi nikakoršnega umotvora, ker ga v sebi ni občutil; njegov izdelek bil bi rokodelsko, ne pa izvirno delo; ko bi pesnik začel pesem skladati, in bi

še le sproti misli lovil, bi v resnici pesem koval; ideja pesmi mu mora biti v domišljiji že popolno jasna in dovršena, prej ko jo napiše na papir.

Za umetnika pa ni še dovolj, da lepoznavske utvore v sebi proizvaja in jasno in določno zapopade, ampak umeti mora, tem svojim izvirnim dušnim tvorom dati primerno vnanjost; potreba mu je znanja umetniških pravil, umetniške ročnosti. Pesnik n. pr. mora jezik imeti popolnoma v svoji oblasti, znana mu morajo biti slovniška pravila, za vsak občut primèren izraz; skladatelj mora imeti čut za glasbo; kipar, rezbar in slikar morajo poznati oblike teles. Pri vpodabljanju se mora umetnik samohotno ravnati po umetniških pravilih, med tem, ko se notranja presnova in proizvajanje vrši nehoté in včasih skoro v nezavesti. In čeravno umetnik umetniška pravila in ročnosti izvrstno ume, vendar svojim umotvorom ne more dati vselej take oblike, kakoršno v sebi nosi, ker jezik, barve, glasi, dleto itd. so večinoma prepomanjkljiva sredstva, vsim notranjim občutom dati njim jednako vnanjost.

Ker je lepoznavstvo duševno, tedaj zadovoli že samo po sebi, ne potrebuje vnanjosti; zato ni vsak tudi umetnik, ki je lepoznavsko izobražen, ker svoje občute nosi sam v svojem sreč; ravno tako tudi znanje umetniških pravil in umetniške ročnosti ne napravi vže umetnika, če on ne nosi vzorov za svoje umetniške izdelke v svojem sreč.

Slovstvo.

„Matica slov.“ izdala je za l. 1889 troje knjig in sicer Letopis za l. 1889, Erjavčevih zbranih spisov II. zvezek in pa Dušeslovja I. zvezek.

Letopis prinaša več jako zanimivih člankov, kojih tvarina je zelo različna. Prvi članek, „Prazgodovinske iskopine po Slovenskem“ od prof. S. Rutarja, je za nas posebno važen, ker se v njem kaj temeljito dokazuje, da je stara trditve nemških učenjakov, češ da so naši pradedi še le v 6. stoletju dosedanje slovensko pokrajino zasedli, neresnična, in da je trditve Dav. Terstenjak-ova, koje je od nekda dokazoval, da prebiva slovanski rod vže od pamtveka tukaj, popolnoma osnovana. Le-ti trditvi pribavile so izkopine po Slovenskem novih dokazov, ki jo tako krepko podpirajo, da je nobeden nemški učenjak, in bodi še tako „temeljit“, ovreči ne bode mogel. Kakor so torej Slovani bili prvotni prebivalci v naših pokrajinah, tako je tudi vsa prosveta tedanje dobe njihovo delo. — Nadalje priobčuje Letopis dva članka, ki opisujeta narodne običaje, potem zgodovinska spisa Herbart Turjaški in Kosovo polje in pa času jako primerno razpravo o fotografiji. Ta spis nam kaže, kako močno je ta umetnost v teku kratkih let napredovala — Letopisu je potem pridjana še bibliografija slov., imenik matičnih udov in pa poročilo o društenem delovanju.

Zabavna knjižnica prinaša zbranih Erjavčevih spisov II. zvezek, ki obsega potopise, prirodopisne spise in pa Erjavčev životopis, kojega je sestavil prof. Levec. Erjavce je dika in ponos Slovencev in da se šteje po lepoti in divnosti slov. jezika, med prve in najboljše slov. pisatelje, to vé vsakdo izmed nas, komur je sploh mar slov. slovstvo. Zato smo pa „Matici“ tudi prav hvaležni, da je spise tega učenjaka in pisatelja zbrala ter jih v prav priročni knjižici podala slov. razumnstvu. Uverjeni smo, da bode Erjavca vsak, kateremu pridejo njegove knjige v roke, čital z največjim zanimanjem. Njegova zdrava in neprisljena šaljivost, njegova ljubeznjivost, njegovo živo pripovedovanje in pa krasota njegovega jezika, vse to čitatelja tako ogreje, da njegovih spisov ne bere jedenkrat, ampak pogostokrat.

Tretja knjiga je „Dušeslovje“, katero je spisal. prof. dr. Lampe. „Dušeslovje“ je ravno tako zanimiv kakor težaven predmet. O filozofiji se je pri nas Slovenceh dosihdob le malo kaj pisalo. Prav veseli nas torej, da je tudi ta predmet našel v nas veččega moža, in samo želimo, da bi pričeto delo tudi srečno izvršil, ter nam podal še več knjig iz prezanimive filozofične vede.

Kdor pazljivo zasleduje delovanje „Matice“ v zadnjih letih, mora pač priznavati, da si ona na vso moč prizadeva, da izpolni

velike svoje dolžnosti, da namreč zadovolji svoje ude, poleg pa tudi skrbi za vsestranski razvoj slov. slovstva. Poleg strogo znanstvenih spisov podava nam v svoji zabavni knjižnici tudi mnogo kratkočasnega berila. Vkljub temu pa moramo reči, da kaže slov. občinstvo proti temu, za nas tako imenitnemu zavodu neko neodpušljivo malomarnost in nebržnost. Število matičnih udov ni v nikakem pravem razmerju proti številu dandanašnjih zavednih narodnjakov. Ako se ozremo le 30 let nazaj v preteklost, tedaj vidimo, kako se je malo število takratnih omikanih Slovencev tega zavoda oklenilo, kako so bili za-nj navdušeni ter se niso vstrašili ne dela ne žrtev, da se zavod vstani in postavi na trdne noge.

Ti možje, kojih mnogo že krije zemlja, naj bi nam bili v izgled in v spodbuj. Častno gotovo ni za nas, ako zavod, kojega so nam predniki ustanovili, mi njihovi potomci tako slabo podpiramo. Tej narodni mlačnosti in malomarnosti so pa največ krivi naši narodni separatisti, to so namreč ljudje, ki se sicer radi prištevajo narodnjakom, ki radi slišijo, ako se zaradi narodnosti slavé in časte, ki pa povsod vidijo le same sebo, za skupnost pa se ne zmenijo, ter navadno tudi vsemu nasprotujejo, kar njihovemu samoljubju ne ugaja. To je največja rana, katera dandanes razjeda slov. telo, ki ovira skoraj vsako dobro podjetje ter zakrivi, da naša domorodna stvar skoraj bolj nazaduje, kakor pa napreduje. Nekaterim izmed teh narodnjakov ne ugajajo knjige po svoji vsebini, drugim so zopet predrage ter se sklicujejo na Matico hrvaško in družbo sv. Mohora, ki obedve izdavate za primeroma manjšo ceno večje število knjig. Vsi ti izgovori so prav publi in so le dokaz novodobne narodne mlačnosti. Kar se tiče vsebine knjig, stavimo kaj, da vsi ti grajalec knjig niti ne beró, gledé števila knjig pa smo uterjeni, da bi Matica tudi po več knjig na leto izdala, ako bi našla dovolj podpore. Sploh pa pravi rodoljubi manj grajajo, pa več delujejo, pravega rodoljuba veseli, ako zamore tudi nekaj storiti v blagor in čast domovine. In takih nesebičnih, za obči blagor in napredek vnetih in navdušenih rodoljubov nam Bog mnogo daj, potem bode Matica si pridobila toliko udov ter med slov. ljudstvom našla toliko podpore, da bode zamogla z največjim uspehom delovati za čast, slavo in blagor svojega ljudstva in svoje domovine.

Sib. 1.

Fizika ali nauk o prirodi s posebnim ozirom na potrebe kmetskega stanú.

Spisal Henrik Schreiner, c. kr. profesor. I. knjiga. O toploti, magnetizmu in elektriki z ozirom na vremenske prikazni, s slikami. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. 1889.

To je naslov knjigi, katere se mora veseliti vsakdor, ki ve presoditi, kako je v sedanjem času tudi prostemu ljudstvu nujno treba realnega naobraženja. Gospodarske in trgovinske razmere, kakor tudi druge, so se v zadnjih desetletjih tako popolnoma izpremenile, da v bodoče kmet ne bo mogel izhajati brez vsega realnega znanja. Temelj temu pouku ima se že položiti v ljudski šoli. Izstopivšim pa iz šole treba je nadaljevati pouk, da ne pozabijo v šoli priučenega ter da se še bolj temeljito seznanijo z zakoni realnosti. V ta namen pa potrebuje ljudstvo knjig in zopet knjig. Mladenču, kojega ne zanima več šolsko berilo, dati se mora knjiga v pest, ki ga vnovič zanima.

Vse to bil je odbor Mohorjeve družbe dobro presodil, ko je sklenil, svoj delokrog s prirodopisne in gospodarske stroke razširiti tudi na prirodoslovno stroko ter poslati v blizu 50.000 iztisih knjigo v svet, ki je po vsebini in osnovi pripravna, postati pravo ljudsko berilo.

Oglejmo si jo. Poleg predgovora in uvoda razdeljena je na 16 poglavij. V I. govori se o občnih in nekaterih posebnih svojstvih teles. V II. razpravljajo se temeljni nauki o magnetizmu. V III. začne se s toplotomom pouk o toploti, ki se konča po obširnej obravnavi toplotnih prikazni, posebno vetrov, s XIV. poglavjem z izvori toplote, a vmes urinil se je v XII. pogl. pouk o elektriki vzbujeni s trenjem, v XIII. pa o vremenu v obče in tlakomeru posebej. V zadnjih dveh poglavjih obdeluje se galvanizem in praktična uporaba električnega toka.

V tej razvrstitvi ni ravno najti sistematičnega reda, a ga v istini tudi treba ni. Hoteči prav presoditi knjigo, moramo si poiskati pravega stališča. Ono je določeno po smotru, ki ga je imel pisatelj pred očmi, spisovaje knjigo. Pisatelj pa je v prvi vrsti pisal za prosto ljudstvo in pri tem bi ga bila stroga sistematika le ovirala.

Razsoditi nam je tedaj, je-li knjiga pisana popularno ali ne. No, pregledajoči jo, takoj zapazimo, da zna pisatelj, kakor malo kateri vzbujati zanimanje prostega človeka in to na več načinov. Prvič izbira posameznim poglavjem zanimivih naslovov II. poglavje slove n. pr.: „Kompas ali busola“; VI.:

„Kako solnce segreva zemljo“; X.: „Kako voda vre“; XII.: „Hudo vreme“ itd. V naslovu označen je smoter, ki se ima v istem poglavju doseči. Da-li je pisatelj dal XII. poglavju naslov: „O elektriki, ne mikalo bi prostega človeka, a pojem „hudo vreme“, posnet je z duševnega obzorja prostaka, in to ga miče. Tako je tudi XV. poglavje, v katerem se razvijajo prvi nauki o galvanski elektriki, dobilo naslov: „Električni brzojav ali telegraf“. Na ta način vzbuja se v istini zanimanje prostega čitatelja.

Dругič začena se skoro vsak večji odstavek z jako zanimivim uvodom. Predenj se loti kompasa ali prav za prav magnetizma, popisuje iz zemljepisja, kako doznavati strani sveta. Pred telegrafom pripoveduje, kako so si Slovenci v turskih vojskah dajali znamenja v daljavo s kresovi. Klasičen je prvi odstavek XII. poglavja, kjer se opisuje velikanski vtis hudega vremena na človeško dušo ter pripoveduje, zakaj so naši poganski pradedje častili „Peruna gromovnika“, in kaj si še zdaj praznoverno ljudstvo domišljuje o „črni šoli“.

A tudi sicer je vsa knjiga polna zanimivega berila. Posebno spretnost kaže pisatelj tudi v tem, da, primerno induktivnej metodi, hoteč izkustveno podkrepiti prirodne zakone, našteva toliko znanih prirodnih prikazni ali prirodoslovnih odnošajev iz življenja prostega kmeta, da more to zanimati tudi kakega suhoparneža. Poskusne priprave pa so mu mnogokrat najnavadnejše, kar si jih moremo misliti; n. pr. kot slab prevodnik toplote služi mu — treska; za prvi primer trdnosti izbral si je brv in vrh, za sprijemnost oprasanje pohištva itd.

Izvajanje prirodnih zakonov je tedaj večinoma induktivno; dotični sklepi so brez izjeme pravilni. V odstavku o električnem odboju in električni privlaki nahajamo popolnoma razvite induktivne sklepe prve in druge stopinje. Skrbno so obdelani odstavki o takih temeljnih pojmi in zakonih, katere je začetnikom težko razumeti. Glej odstavke o rosi in rosišču (str. 102), o določbi utajene toplote v ledu (str. 85), o jednoti toplote (str. 161), o medsebojni zavisnosti vremena in tlakomerovih nakazov (str. 150) itd. Le v zadnjem poglavju nahajamo novejšje elektrotehniške proizvode v pregledu in brez vtemeljevanja.

Nekaterikrat stoji fizikalni zakon na čelu, potem se še le izkustveno opraviči (n. pr. raztezanje po segrevanju). V odstavku o tališču in sestavi zraka postopek ni povsem induktiven; zadnje je seveda še le mogoče

s pomočjo kemijskih naukov. Sicer pa je vse izvajanje in razjasnovanje tako priprosto in temeljito, da lahko razume knjigo vsak, ki je zdravega uma in jo pazljivo prebira.

Da je vsebina poučna, jasno je pri takej knjigi samo ob sebi. Trditi smemo, da je gradivo gledé na kmetijske in gospodarske potrebe našega ljudstva jako ugodno izbrano. Iz te knjige pouči se ljudstvo ne le o kompasu, brzojavu, toplomeru, tlakomeru in strelevodu, ampak tudi o toplotni vrednosti kurjave, o prhnenju kamenja, o prekapanju, o štedilnikih (štedilnih ognjiščih = Sparherd), kako se širi trtna uš po vetrovih, zakaj ni pokončavati gozdov itd. Hvalevredno ozira se pisatelj posebno na prirodoslovne odnošaje naših slovenskih pokrajin. V knjigi je govor o hudih nasledkih opustošenja Krasa, o burji, kako se pridobiva morska sol, nadalje kakšne so toplotne in vremenske razmere v naših pokrajinah itd. Iz knjige zvemo, da ima Kranjsko največ zračnih padavin na leto izmed vseh avstrijskih kronovin, in na strani 73. stoji „razgled srednjih toplin nekaterih (26) slovenskih krajev za vsak mesec in za vse leto.“

Sploh zanimiva bo našemu ljudstvu tudi deduktivna stran knjige, v katerej se vporablja dobljeni zakoni, da se z njih pomočjo pojasnujejo vsakdanje prirodoslovne zadeve. Njih število je ogromno. S tem pa postane knjiga za prosto ljudstvo ne le poučna temveč tudi odlično zabavna. Ni-li zabavno, zraven strojenja kož in barvanja tkanin tudi čitati, zakaj se vino v sodih suši, kako se sekira nasaja, zakaj kovač kladivo in mlatič cepec visoko vzdigujeta in kako nastane babje pšeno? Da, pisatelj ni pozabil niti kovaškega meha, niti slovenskega klopotea!

Kakor smo že naznačili, je pisava taka, da jo navadni človek lahko umeva, t. j. priprosta in jasna. Pojasnovalni primeri so jako nazorni, n. pr. da toplotni trakovi gredó skoz zrak ravno tako, kakor svetloba skoz steklo (str. 66). Slog odlikuje se, slovenščini primerno, po kratkih, ne zamotanih perijodah. Beroč knjigo čutiš, da je pisatelju beseda prav z lahka tekla izpod peresa ter da ima pravo žilo, pisati za ljudstvo. Iz vsega tega pa sledi, da je knjiga res pisana popularno.

Vrednost*) knjige še povečujejo obilne slike, (82 po številu), ki so vse jako poučne in večinoma dobro izdelane; le pri nekaterih

*) Gledé preglednosti v razvrstitvi tvarine usojamo si, g. pisatelju osebno izreči svoje želje.

moti to, da so pretemne; gl. električni kolovrat (sl. 51) in brzjav (sl. 75). Ni mi pač treba omenjati, da bo posebno mladina zaradi slik rada segala po knjigi. Tudi zunanost knjige je prav ukusna, papir močen in bel, tisk razločen in čist. Vse to

je na čast družbinej tiskarni. Na čast je tudi vsem činiteljem, ki so imeli s knjigo opravka, da ima prav malo tiskarskih pomot. Jedina, ki vtegne resno motiti, je na strani 91., kjer se namesto „1—2 cm.“ naj čita dm. ali m.

(Konec prih.)

Društveni vestnik.

Od Voglanje. (Nekoliko h kroniki „Celjskega uč. društva“ in o njega zadnji skupščini 6. jan. t. l.) Poročati hočem nekoliko vrstic iz izvestja tajnikovega. — Kako bi moglo učitelstvo biti brez društev? Učitelstvo, ki vzdava prvi kamen občni omiki, ki deluje v najnižjih slojih svojega naroda, često je tako zapuščeno, dá celo prezirano, da mora delovati na svojo roko, boriti se s svojo žilavostjo, da ravno našemu stanu velja izrek: „Pomagaj si sam in Bog ti bode pomagal“. V to svrhu smo bili z veseljem na delu našega društva. Kako je delovalo naše društvo? Po njegovem, da-si na videz neznatnem pokretu, prerokovati smemo mu boljše bodočnost, bodočnost, katero v resnici zasluži.

Leto 1889. je preteklo, leto, ki je takoj ob zori gledalo na tožna in potrta srca avstrijskih narodov. Prežali glas iz Meyerlinga, da je 30. jan. za vselej zatisnil oči Njega visokost prestolonaslednik nadvojvoda Rudolf, pretresal nam je srca. Znano je vsakemu, da je o tej velikanske nesreči naša država zaman iskala tolažila, da nas je potešil Njega veličanstvo presvitli cesar, ki je bil sam utehe najbolj potreben, z očetovsko ljubeznijo do svojih podložnikov preplutim srcem zahvaljeval se v tej pretožnej pri- liki ljubljnim avstrijskim narodom, da smo morali vsklikati: „V resnici, Bog čuva Avstrijo!“ O preblagem pokojniku danes samo to, da ste zlasti „Veda“ in „Umetnost“ bridko zaplakali za svojim gojiteljem in ljubljencem. Društvo je napovedano sejo 7. febr. takoj zaključilo ter po tukajšnjem okr. glavarstvu poslalo svojo sožalnico pred prestol Njega veličanstva.

Bilo je 14. maja ravno dvajset let, ko bi se lahko reklo posnemaje „Ilirijo oživljeno“ našega prvega pesnika: Cesar Franc Jožef I. reče: „Šola vstan!“ „Šola vstaja, vzdih: Kdo kliče na dan?“ Spominjajoči se tega veselega dué praznovali smo 5. maja dvajsetletnico v društvenem izletu v Rimskih toplicah.

Pogubna nevihta bližala se je nad prosvetno in šolsko polje mile nam Avstrije leta 1888., ko je privihrala glasovita lex — Liechtenstein. Naše društvo se je temu zakonu takoj postavilo v porob. Kako se je to leto obnašalo v tem oziru? Bilo je dosledno. Trezno je premišljevalo do sedaj obstoječi

zakon, trezno sodilo o napominjanem zakonu, poslušalo sodbo prijateljev in neprijateljev, naših smatralo dosednji zakon kot prehod in sicer dober prehod s slabega na boljše, plodovitejše šolsko polje in potegovalo se zanj. Uvidevalo je, ako se zamenja ta zakon z Liechtenstein-ovim, zgodil se bode — **prevrat**. To so prevideli tudi trezno misleči možje, ki niso prav prijazni novi šoli. Kdo pa more odobravati prevrat, bodi-si na političnem ali drugem polju? Na tem stališču je bilo naše društvo in bode ostalo. Telegrafskim potom poslalo je zato zahvalnico drž. poslancu dr. Gregu, ki se je potegoval za novo šolo.

Znamenito za naše društvo je prvo glavno zborovanje „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ v Ljubljani 22. in 23. aprila. S ponosom sme se imenovati naše društvo osnovelem slovenske „Zaveze“.

Društveniki učili smo se po raznih društvenih časopisih in iz raznovrstnih predavanj kakor: „Nekoliko črtic iz domače vzgoje v prostih Slovencih“ (Iv. Stukelj), „Poročilo o Zavezinem zborovanju“ (A. Gradišnik), „O okuliranju dreves“ (A. Petriček), „Nekaj mislij o nadaljevalnem izobraževanju ljudskih učiteljev“ (A. Gnus), „Srce“, učni poskus iz somatologije (A. Brezovnik).

Tako so se vadili in učili društveni člani in pred vsem vzbujali in gojili stanovsko zavednost. K sklepu izražam še jednokrat nado, da bode naše društvo raslo, cvело in obilen sad rodilo! V to nam pomoi skup!

V prvi letošnji skupščini sestavilo se je novo vodstvo iz nastopnih gospodov: Anton Brezovnik, predsednik, Anton Petriček, podpredsednik, A. Kregar, blagajnik, Iv. Stukelj, tajnik, Jos. Stritar, pevodja, Ar. Gradišnik in Valent. Jarc odbornik. — Z ljubkim pozdravom vošči nam novoizvoljeni predsednik, ki je že poprej kot tak deloval, veselo novo leto. Pozivlje nas na vztrajno delo, ter naj se pripravljamo, da z očetovskim veseljem vsprejmemo svoje malo, a krepko in prirčno dete „Zavezo“, ki nas pride letos o binkošti obiskat. Obvešča nas, da bode 19. maja t. l. ravno dvajset let, kar se je porodilo naše društvo, ki je vživalo v dvajsetih letih dobre in slabe čase, vesela in nevesela trenutja. Le sladki spomini izza njegovega življenja naj sladé trudoljubje vsem društvenikom. — Izbravši si nekaterih strokovnih časopisov v naročbo, izvolivši overovatelje društvenih

računov in slavnostni odbor gg.: Petriček (predsednik), Šah (tajnik), Brezovnik, Brinar, Gnus, Kregar, Stritar, Stukelj, izrekli smo po g. Brinarju prisrčno in zasluženo zahvalo dosedanjemu, predsedniku gospodu Petričku, ki je z opravičenimi razlogi odklonil volitev za predsednika, katero je opravljal vestno, požrtvovalno in častno.

Kako mikalno bode letošnje delo v našem društvu! Dragi bratje, ne cepimo si močij, združujmo jih, razdelujmo si pa težavno učiteljsko breme na razne namene in — zmagali bomo vse težave! Bodimo trdi, jekleni v značaju, navdušeni, resni, premišljeni, pridni in vztrajni pri svojem delu, zgradimo si na svojo roko krasno duševno poslopje na slov. šolskem polju ter ga čuvajmo zvesto in če treba tudi stanovitno branimo. — Bog in narod!

Streljak.

Iz slovenjgraškega okraja. Ker se na 27. dan meseca decembra napovedan zbor zaradi preslabe vdeležbe, ni otvoril zborovalo je slovenjgraško učiteljsko društvo dne 31. decembra t. l. Toda tudi starega leta dan je bila komaj dobra polovica udov navzoča in res čudno je, da se najbližjim najraje pripeti, da ne pridejo. — Morda pa vendar ne, da bi se za vse drugo preje dobil čas, nego za stanovski interes? Učitelj med učitelje, potem še le drugam! Upajmo, da bo v prihodnje bolje.

Na dnevnem redu bila je mej drugim tudi volitev novega odbora za leto 1890, ki je imela nastopen izid: G. ravnatelj Jožef Barle, načelnik, g. Fr. Vrečko, njegov namestnik in zajedno denarničar, g. Tinče Runovec pa zapisnikar. G. Barle zahvaljuje se na izkazanem mu zaupanju obljubujoč, da bode z vsemi močmi delal za društvo ter želeč, da bi se dozdanja malomarnost popustila in vdeležitev društvenih zborovanj postala mnogobrojnejša. Sicer bi vtegnilo še tudi drugim sreč upadati in nazadnje še

celo društvo prenehati, kar pa bi gotovo ne bilo učitelstvu v okraju na čast. Z ozirom na dopis direktorija „zaveze slov. učit. društev“ z dne 9. dec. 1889. št. 54, ki se sedaj prečita, voli se za poročevalca društvenih zadev g. Vrečko; oziroma na revizijo učiteljskih plač pa se splošno predlaga, da g. Šmid po svojih okoliščinah sestavi peticijo, koje bo društvo na višje mesto oddalo prosee, naj bi se vse dosedaj v IV. plač. vrsti nahajajoče se šole pomaknile v višjo plačilno vrsto, kar bi našim slabim razmeram vsaj nekoliko opomoglo, kajti v tem okraju je življenje v vsakem obziru tako dragotno kakor le kje na Gornjem-Štajarju.

G. načelnik je potem navajal svoja mnenja o nameravane stalnem nastavljanju šolskih nadzorikov, v čemur so mu vsi navzoči pritrdjevali. Za tem pa je še razvijal svoja načela o analizovanju stavkov.

Konečno je priporočal g. Vrečko, naj bi si učitelji pri vsakej šoli skupno naročili graško „Pädag. Zeitschrift“, da bi se seznanili tudi s zadevami nemških tovarišev, s kojimi nas ne le stanovske, ampak tudi deželске razmere vežejo. Na dalje je toplo priporočal, da si vsaki učitelj za se naroči „Popotnik-a“ ter ga vsestransko podpira. Priporočal je tudi naročbo na „Zvon“ event. „Dom in Svet“, na gospodarski list „Kmetovalec“ s prilogo „Vrtnar“ ter pristop k Mohorjevi družbi, koja ima namen, mej slovenskim ljudstvom razširjati dobre poučne in zabavne knjige, in je toraj vsakega slovenskega učitelja častna dolžnost, jo kolikor mogoče podpirati. Po razgovoru o nekotih tukajšnjih šolskih razmer in učiteljskih težnjah voščil g. načelnik navzočemu gosp. e. kr. šol. nadzorniku, ki se za naše društvo toli vrlo briga in ga podpira, kakor tudi vsem udom srečno in veselo novo leto. Izrekel je tudi željo, da bi bilo isto prav srečno za šolo in učitelje, — v kar pomozi Bog in stanovska zavednost! V.

Dopisi in druge vesti.

V Pragi dnč 29. prosinca 1890. (Izvirni dopis.) V minulih počitnicah imelo je češko učitelstvo po nekoliko letih zopet enkrat veliko konferencijo v Pragu, pri katerih so bili vsi češki okraji našega kraljestva po svojih odposlancih zastopani. Konferencije vodil je nadučitelj Jos. Fuksa z Vinogradov (v Pragi), mož trde volje, izbornega taktika in preglednega ter globokega pedagogičkega znanja, — vladu pa so zastopali nekateri člani deželne šolskega sveta. O predmetih, razpravah in sklepih ovih konferencij izide sicer posebna knjižica, katero izda vinogradsko društvo „Komensky“, kateremu je predsednik g. Fuksa; ali ker se je tu razpravljalo tudi o predmetu toli važnem, da spremeni, ako se prevede, učni načrt 1. na učiteljskih in po njem 2. tudi pod-

učevanje na osebnih šolah in to ne samo na Češkem in Moravskem, ampak primerno tudi v ostalih avstrijskih deželah, tedaj tudi pri Vas Slovencih: hočem torej o tem poročati Vašemu učitelstvu, da bi se za časa s stvarjo seznanilo, pri zborovanjih o njej razpravljalo, svojim krajevnim razmeram in potrebam primerno uredilo ter na ta način popolnoma pripravljeno bilo, ako se bodo morebiti vršile podobne konferencije v Gradcu, Ljubljani in drugod.

Predmet ta je sledeči: „Poduk o gospodarstvu v vseh njegovih oddelih na osnovnih šolah.“

Ker je baš te dni podalo gospodarsko društvo črnokosteleško prošnjo deželnemu zboru za ustanovitev nadaljevalnih gospodarskih šol in ker se sploh

v vsem narodu češkem često ozivajo glasi, naj bi se zadovoljilo potrebi, mladino že v osnovnih šolah izobraževati v naukih gospodarskih, ne ostane sklep učiteljske konferencije brez posledic in stori se tedaj gotovo v kratkem v izobraževanju naše mladine velik korak naprej.

Občne razmere so sedaj ine, nego so bile pred tridesetimi da ne rečem pred petdesetimi leti! Vse hiti v sedanji dobi z velikimi koraki naprej in kdor se zakasni, je izgubljen. Napenjajo se na vseh straneh vse moči, da bi drug drugemu bil kos, potrebe rasejo in množe se takó rekoč vsakega dne, s kratka, živimo v dobi do cela drugačni, v dobi, v kateri celi narodi skušajo drug drugega prehiteti. Komur je tedaj mar blagor svojega naroda, mora tudi nehoté z zahtevami nove dobe računati.

Temelj vsega narodnega gospodarstva je gotovo poljedelstvo. Kmet je prvi izdelatelj (producent) in ob enem tudi trgovec. Časi so že davno minoli, ko je kmetu zadoščalo, toliko iz zemlje pridelati, da je sebe in svoje nasitil in z ostankom plačal neznaten davek. Sedaj je to drugače; sedaj mora kmet na zemlji več za davek pridelati, nego za svojo hišo potrebuje, in če tega ne more in ne zna, proda se mu kmetija v eksekuciji tudi pod njeno ceno in vrednostjo, na njegovo mesto naseli se drug, ki umi ne le polje spretnejše obdelavati, temveč tudi varnejšim biti, a takov je često — tujec. On pregleda in pretuhta brzo ves položaj v občini, kupi v kratki dobi drugo zadolženo posestvo in ako ne sam, pripomore k njemu vsaj inemu svojemu rojaku, oba privabita za sabo tretjega in tako je konečno za 10—15 let vsa občina v tujih rokah. Da bi torej rodoljub — in rodoljub mora pač biti vsak učitelj — odvrnil od svojega naroda popolno propast, t. j. njegovo smrt, mora vse moči napeti in na to delovati, da bi narod 1. privadil se varčnosti in 2. da bi njegov po številu in imetku glavni član, namreč kmet, pridobil si že v šoli boljše izobraženosti, nego si je nje do sedaj prisvojiti mogel.

Vemo sicer vsi predobro, da šola sama ne more delati čudežev in da morajo njeno delovanje dopolnjevati še drugi činitelji, med katerimi je najznamenitejši literatura; vendar šola tudi ne živi sama sebi, in čemur se tedaj mladež v njej nauči, ne uči se za šolo, temveč za svojo bodočnost. Šola tedaj ne more podati popolne vzgoje in izobrazbe, toda more in ima po možnosti zasnovati temelj k daljšemu vzgojevanju in izobraževanju. Ne more li tedaj učitelj, v tej kratki dobi, ki je vzgojevanju in izobraževanju otrok odmerjena, vsega najpotrebnejšega vcepiti v srce in glavo nežnjega otroka, ipak more v njem toliko ljubezni do vsega dobrega in toliko hrepenenja po znanju vcepiti, da oboje — tam ljubezen in tu hrepenenje — v njem se toli trdo vkorenini, da z otroka vzrastle mladeneč in deklica sama se trudita, izobraževati se dalje. Vsak psiholog — in to ima

zopet biti sleherni učitelj — dobro ve, da marsikdaj jedna sama misel, ki se je raz katedra mladini goreče naglašala, mogočno vpliva na duh mladih poslušalcev ter potem, ko iskra vzbudi v srcecu navdušenost, katera plamt v njem vstrajno do tega trenutka, ko prestane biti srce starčovo ali starkino k večnemu počitku.

Ako se ima tedaj mladina tudi v gospodarstvu podučevati, ne more seveda zahtevati, da bi se v vseh strokah korenito izobrazila; za to so gospodarske akademije in tudi v teh ne dá se pridobiti absolutno popolna izurjenost; kajti tudi v teh je poduk ponajveč le teoretičen, v manjšem obsegu praktičen, t. j. po izkušnosti. Vendar temelj k gospodarski izobraženosti mora se že na osnovnih šolah položiti in to primerno precej širok in utrjen temelj. V dvanajstem in trinajstem letu more vsak otrok — ako ni ravno slabega uma — točno čitati in to, kar čita, razumeti. Česar zlahka ne razumi, to mu pojasni učitelj ter razprede govor o stvari dalje poleg tega, kar je v knjigi. Ako se uvede v šole gospodarska čitanka, kakoršno je konferencija češkega učiteljstva lani nasvetovala, dá se otroku s tem v roke gospodarski evangelij, ki bode bodočemu gospodarju in gospodinji najzvestejši svetovalec v njihju vsakdanjih potrebah.

Otroku v 12—14 letih more se o gospodarstvu že prav mnogo in tako povedati, da to njegov duh tudi lahko prebavi. Zakaj bi se mu ne moglo razumljivo in ob enem tudi precej natanko razložiti, iz česa obstoji plodovita zemlja, kaj je mrtva zemlja in kako se dá za rabo oživiti? iz katerih tvarin obstoji rastlina, posebno ova, katero gojimo na polju in travniku, in kake tvarine imajo torej biti v zemlji, da more iz njih dobivati rastlina potrebne hrane? kaj in čemu je gnoj in kako si ga najugodnejše ohranjujemo in razmnožujemo, kakó ima tedaj biti urejeno vsako gnojišče? kako imamo pripraviti polje, da bi bilo kar najplodovitejše? Dalje: kako imamo vzgajati živino tega in onega plemena, da bi bila zdrava ter krepko rasla? kako ravnati z drobnico? in sploh kako ima biti vsa gospodarjeva domačnost urejena, da bi jedno z drugim lepo se ujemalo, vzajemno podpiralo ter nič po nepotrebnem ne potratilo? itd. itd. Tudi o sadjarstvu se more otroku mnogo novega povedati. Kjer je vinski kraj, bil bi poduk o vinarstvu obširnejši. V Ptujju n. pr. mogla bi se osnovati nadaljevalna šola vinarska. — Kjer so planine, posvetila naj bi se posebna marljivost planinskemu gospodarstvu, osobito pa bi se gledalo na pripravo sira.

Osnovno šolo obiskujejo sicer večinoma otroci; katerih roditelji so gospodarji; vendar gospodarske stvari ima razumeti tudi rokodelci, da tudi trgovci. Več ali manj suče se vsak drug stan okoli kmetkega stanu in čim več bo zanimanje za gospodarske stvari v širših krogih probujeno, tem boljše se mu bode godilo. Dà, pravim, že vedi na ljubo imelo bi

se na naših srednjih šolah toliko o gospodarstvu predavati, da bi takó mnog učenjak ne bil dovršen ignorant v stvareh, katere vedno videti in ob katere se vsak hip spodtakniti mora. Est modus in rebus: vse se lahko zgodi in prasa se le: na kak način? Odgovor ne bil bi tako težek, ali za voljo, za dobro voljo bi prosili!

Poduk o gospodarstvu na osnovnih šolah dá se na Češkem in Moravskem dobro provesti. Tu so razmere take, da kmet ne potrebuje svojega 12—14-letnega sinčka (ali hčerke) pri svojem gospodarstvu. Ima namreč tu vsaka občina svoj pašnik, kjer pase kravar krave, volar vole in nekd tudi kozar koze; ni tedaj kmetu treba svojih otrok siliti, da bi mu pasli živino. Vedlo bi me daleč, ako bi hotel o domačih gospodarstvenih razmerah našega velikega, srednjega in manjšega kmeta tu podrobno razpravljati, ter samo omenjam, da na Polabskem, kjer je poljedelstvo v najlepšem cvetu in kjer imajo kmeti skupne svoje tovarne na sladkor, pivovare in skrobarne (tovarne na skrob ali štirko), kmet ne rabi svojega sina do 16. leta pri težavnejših delih svojega gospodarstva; v dokaz Vam bodi baš omenjena prošnja černokosteleškega gospodarskega društva, da bi se ustanovile nadaljevalne gospodarske šole, v katere bi vsi nekoliko imovitnejši gospodarji pošiljali svoje sinove. Ker so krajevne in sploh deželne razmere na Slovenskem drugačne nego na Češkem in Moravskem, moral bi se tudi poduk o gospodarstvu na osnovnih šolah tem razmeram prikladno urediti.

O tej priložnosti dovoljujem si opomniti, da bi si vodstvo družbe sv. Mohorja pridobilo velikih zaslug za slovenski narod, ako bi vsako leto izdalo knjigo o kaki stroki gospodarstva, dokler ne bi vsi nauki o njem bili izčrpani. Morale bi se knjige vsekako popularno in v vsakem oziru korenito in strokovnjaško pisati in z ilustracijami pojasniti, da bi bila vsa tvarina dobro predefana. Ako je že družba kaj o naukih gospodarskih izdala, moglo bi se to ponatisniti in dopolniti. Ljubimo svoj narod, izobražujoč ga vsestransko, da ne bi bil sluga tujim narodom! — Kmetski stan pa je jedro narodovo; k temu stanu tedaj obračajmo vso pozornost, njega čuvajmo in krepko podpirajmo v njegovi moči in

čilosti; kajti kedar on ginoti začne, ginol bode ves narod!

Jan Lego.

Osebnosti. Mej c. kr. okr. glavarji na Kranjskem, ki so ob enem predsedniki c. kr. okr. šolsk. svetov, vršile so se znatne premembe. Premeščen je namreč na svojo prošnjo okr. glavar markiz Gozzani iz Črnomlja v Postojino, okr. glavar dr. M. Gstettenhofer iz Logatca v Kranj, c. kr. vladni tajnik, dr. Ludovik Thoman pl. Montalmar pa je imenovan okr. glavarjem za Kočevje. Vodstvo okr. glavarstva Logaškega izročeno je novo imenovanemu vladnemu tajniku Gustavu del Cott-u, vodstvo okrajn. glavarstva Črnomeljskega pa novoimenovanemu vladnemu tajniku g. dr. Fr. Hinterlechnerju.

(Presvitli cesar) podaril je krajnemu šolskemu svetu v Sromljah za šolske namene 100 gld.

(„Kam pridemo!“) Pod tem zaglavjem beremo v 4. šte. dr. Mahničeve „Soče“ članek, ki je naperjen proti sedanji šoli in učiteljstvu goriškemu i. e. slovenskemu, in kateri presega vse, kar smo brali kedaj o tej zadevi v kakem slovanskem listu. Zal da nismo pravočasno zapazili tega od „krščanske ljubezni“ narekovanega dr. Mahničevega proizvoda nesramnega zaničevanja učiteljskega stanu in da nam prostor ne dopušča, odgovoriti, mu vže v današnji številki. Hočemo pa to storiti obširno in odločno prihodnjic.

(Davorin Trstenjak †.) Dne 3. t. m. umrl je po daljši bolezni v Starem trgu pri Slovenjgradcu tamošnji nadžupnik in slovenski pisatelj, veleč. gosp. Davorin Trstenjak v 73. letu svoje dobe. Ranjki bil je kot učenjak (jezikoslovec in zgodovinar) znan daleč čez domače meje in je bil v zvezi z učenjaki cele Evrope. — Domovina naša zgubila je z njim najodličnejega prvaka narodnega našega preporeda, ki si je z svojim neumornim delovanjem na narodnem polju stekel toliko zaslug, da bode njegovo ime češčeno, dokler bode Slovencev na svetu! Lahka mu zemljica! Večna slava Davorinu Trstenjak-u!

(Umrl) je v soboto 25. m. m. v Opavi v 56. letu svoje dobe g. dr. Jos. Mich, c. kr. šolski svetovalec in ravnatelj učit. izobraževališča v Opavi, znan po svojih knjigah pedagoške vsebine. N. v m. p.

Raznoternosti.

[Mastne (?) plače] imajo učitelji v Južno-tirolskem, kjer je po službenem izkazu nad 100 učiteljev, od katerih dobi samo 12 plačo od 350 gld.

[Največjo knjižnico] ima mesto Pariz. — V njej je nad 2.000.000 zvezkov. — Britiški muzej ima knjižnico, ki sodrzuje 1.000.000 zvezkov, monakovska šteje 800.000, berlinska 700.000, draždanska 500.000, bečka 300.000 zvezkov.

[Gluhonemi v Ogrskej.] Ob času poslednjega štetja bilo je v Ogrskej 19.874 (10.589 moških in 9285 ženskih) gluhonemih. Izmed téh zna jih čitati in pisati 870, samo čitati 108; ni čitati, ni pisati ne zna jih 18.896. Vsega skupaj bilo je tačas v Ogrskej 499.898 ljudi (namreč otrok) ki niso znali govoriti.

[Potujoči šolski voz.] Kakor pišejo novine, napravili so v Rusiji železniški šolski voz, ki ima

sobo za učitelja, jedno šolsko sobo in jedno sobico za knjižnico. Razven tega je voz preskrbljen še z vsemi drugimi potrebščinami. Namenjen je za transkaspjsko železnico, in sicer za take kraje, kjer nimajo šole. Ta šol. voz ostal bode na enem kraju, dokler bode potreba.

[Blagotvoriteljnost v Petrogradu.] Glavno mesto Rusije ima 728 blagotvoriteljskih zavodov in društev, katere izdajejo vsakoletno okoli 7,600.000 rubljev na dobrodelne namene. Od tega pripada na podpore v gotovini 453.000 r., na sirotišča 1,150.600 r.,

na zavetišča 2,224.000 r., na brezplačna stanovanja 122.600, na prenočišča 7.000, na ljudske kuhinje 47.000 r., na šole 1,137.000 r., na bolnišnice 2,500.000 rubljev. Imetje vseh blagotvoriteljskih zavodov v Petrogradu znaša preko 60 milijonov rubljev.

[Na osnovevanje zavetišča] za нравstveno zanemarjena dekleta v Galiciji daroval je knez Aleksander Lubomierski 1 milijon frankov. Poprej je vže ta človekoljub daroval 2 mil. fr. v osnovevanje sirotišča za fante.

Listnica.

Prof. H. Sch. v B.: Srčna hvala. Pride pri hodnjič na vrsto. Iskren pozdrav! — J. Z. v V. P.: Premalo obče zanimivimo, ker prelokalno. Prosimo kaj drugega! — P. M. v O.: Hvala da ste nas opozorili! Le nadaljujte. — F. S. v H.: Vaša misel je izražena vže v članku „za nagrado“ v I. in 2. „Pop.“ številki. — Da bi se stvar, katero v pismu omenjate, kmalu poravnala, bilo bi nam zelo ljubo. — P. M. v R.: Prosimo, potrpite; odpišemo Vam, kakor nam bo najprej mogoče. — Tekmovalec na Slovenskem: Le potrpite; vse o svojem času! — A. L. v K.: Pride nekoliko okrajšano prihodnjič.

Oglasite se večkrat! — J. F. v Lj. in M. Š. v St. V.: Prihodnjič. Pozdrav. — J. Č. v Št. J.: To pot ni bilo mogoče, ker nam je gradivo preveč naraslo. Lepa hvala!

Današnje številko smo poslali le še predplačnikom in starim naročnikom. Vendar pa lahko z dosedanjimi številkami postrežemo še novim naročnikom, ako se v kratkem oglašijo.

Iskamo še tudi nekaj iztisov Pop. koledarja za 1890. l. Kdor ga še nima in ga želi, naj se kmalu oglasi, preden nam poide. Cena mu je 1 gld. 25 kr.

„Kateri gosvodom tovarišev na jednorazrednici bi bil voljen z menoj v službi menjati?“
Šmihel pri Mozirju. **M. Zdolšek.**

Razpisi natečajev.

Št. 25
III. Učiteljske službe.

- V Št. Lenartskem šolskem okraju se umeščajo:
- a) nadučiteljska event. učiteljska služba na trirazredni ljudski šoli pri Sv. Trojici v Slov. goricah z dohodki III. plačilnega razreda in prostim stanovanjem;
 - b) učiteljska služba na trirazredni ljudski šoli pri Sv. Barbari blizu Vurberga z dohodki IV. plačilnega razreda;
 - c) podučiteljski službi na trirazrednih ljudskih šolah pri Št. Jurju in Sv. Rupertu v Slov. goricah z dohodki IV. plač. razreda in prostim stanovanjem.
- Prosilci naj svoje redno obložene prošnje, gledé nadučiteljskega mesta z dokazom sposobnosti za podučevanje v katoliškem verouku, vložijo predpisanim potom do konca meseca svečana t. l. pri dotičnem krajnem šolskem svetu.

Okrajni šolski svet pri Sv. Lenartu,
dne 1. svečana 1890.

Predsednik: Hein s. r.

Št. 36
II.

Učiteljska služba

na trirazredni ljudski šoli v Črešnovcu z dohodki IV. plačilnega razreda je izpraznjena.

Prosilci naj svoje prošnje predpisanim potom vložijo do 25. svečana t. l. pri krajnem šolskem svetu v Črešnovcu, pošta Slov. Bistrica.

Okrajni šolski svet v Slov. Bistrici
dne 3. svečana 1890.

Predsednik: Hein s. r.

Pri upravnistvu „Popotnika“ v Mariboru, Reiserstrasse št. 8, ali v tiskarni sv. Cirila, Koroške ulice št. 5, se dobiva:

Marka Fabija Kvintilijana govorniški pouk.

Prevel, uvod in komentar
spisal

Franz Brežnik,

e. kr. profesor v Rudolfovem.

Cena 60 kr., po pošti 5 kr. več.

Vsebina. I. Nekaj o pravorečju našega jezika s posebnim ozirom na ljudskošolske potrebe. I. (y). — II. O vprašanju pri pouku. (Konec.) (Fr. Vrečko.) — III. O lepoznanstvu. (Dalje.) (J. Klemenčič.) — IV. Slostvo. (Knjige „Matice slovenske“. „Fizika“.) — V. Društveni vestnik. — VI. Dopisi in druge vesti. — VII. Raznoternosti. — VIII. Listnica. — XI. Razpisi natečajev in Inserati.